HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלו הן הגולין פרק שני מכות

עוקבין. אורבין: **מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי.** חברון וקדש רחוקות מגבולי הארץ ע) שני רביעי הארץ וההורג בסוף הגבול צריך לנוס רביע הארץ: **ומ"ש מציעאי דמקרבי.** ההורג בין חברון לשכם ובין שכם לקדש קרוב למקלט מיכן ומיכן: **בין לדעת בין שלא לדעת.** בין שברח שם לדעת קליטה בין [שלא] ברח שם (שלא) לדעת [קליטה] שלא היה יודע שהיא קולטת: **פרוודהא.** כפרים וחצרים הסמוכות לה ונקראות על שמה נתנו לכלב: **וערי מבצר.** ברבים גדולים שהיו בנחלת נפתלי הנדים לר וגו': **עריס הללו.** ערי מקלט: **טירין קטנים.** לפי שאין מזונות מצויין שם: **ולא ברכים גדולים.** שהכל נקבצים שם תמיד ויהא רגל גואל הדם מצויה שם ויתרוצ לו: **כגון סליקום.** עיר מבצר ויש כפר סמוך הנקרא אקרא דסליקום כך קדש העיר מבצר ועיר בינוני סמוכה לה הנקראת על שמה: **ואם אין שם מים.** כשנפלו בגורל בימי יהושע לנוים הביאו להם אמות מים מאחרי כן מן הנהרות הרחוקים: **כמקום שווקים.** שימצאו מזונות לקנות: **כמקום אולונסין.** שיהו כפרים וישוב סמוכים להם שלא יבואו גואלי הדם מרובים על העיר בחיל: **לי זיין.** שלא יקנה גואל הדם שם זיין ויהרוג שאם יביא כלי זיין ממקומו ירגיזו בו: **וכלי מלוחה.** אף בהם הורגין חיות: **מאי קרא.** דממקנינן להו לרוצחין דבר שצריכין לו: **לתלמיד שאינו הגון.** שלא יביאוהו עונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה דאמרי' לקמן (עמוד ב) שאינו מצוי אלא ברשעים: **נימנות בהגלה תחנה.** שפתח הכתוב בו בערי מקלט תחלה: **הזרח שמש ורוחים.** להכין להם חיותם כגון הנך מילי דלעיל: **הזרחם שמש ורוחים.** בהבדלה זו ויפה עשית: **ללמד בהמון.** לדרוש ברבים: **שכל תבואה שלו.** שבקי במקרא במשנה ובהלכות ובאגדות: **ורבנן ואיתימא רב מרי אמרי מי אוהב בהמון וגו' האוהב ס"ח לו תבואה.** התורה מחזרת עליו ועל זרעו כדאמרינן בעלמא (שבת דף פג.): אמי מאן דרחיש רבנן הויין ליה בנין רבנן: **[ויהבו רבנן עייניהו ברבה.** שהיה אוהב תלמידי חכמים ביותר והיו לו בנים ת"ח]: **רב אשי אמר כו'.** בדרך אשי ע גרסי' ללמוד בדרבינא גרסי' ללמד: **ללמוד בהמון.** עם חברים רבים: **נוחלו שרי לוען** (ב) **נשאו שרי נוף.** אלמא הגואל נשא לחטוא: **ללמד בהמון.** מרבה תלמידים: **לו תבואה.** לפי שעל ידיהם ירבה הפלפול ונותן לב לחקר קושיותיהם: **בשעריך.** בשביל שעריך: **מאלף עולות כו'.** מקרא כתוב אלף עולות יעלה שלמה וגו' (מלכים א ג):

מקלט

דכתיב [1]גלעד קרית פועלי און עקובה מדם מאי עקובה מדם א"ר אלעזר שהיו עוקבין להרוג נפשות ומאי שנא מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי ומאי שנא מציעאי דמקרבי אמר אביי בשכם נמי שכיחי רוצחים דכתיב [2]וכחכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה וגו' מאי חבר כהנים א"ר אלעזר שהיו מתחברין להרוג נפשות ככהנים הללו שמתחברין לחלוק תרומות בבית הגרנות ותו ליכא והא כתיב [3]ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אמר אביי [4]הללו (ג) קולטות בין לדעת בין שלא לדעת הללו לדעת קולטות שלא לדעת אינן קולטות [5]וחברון עיר מקלט [6]הוא והכתיב [4]ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה אמר אביי [7]פרוודהא דכתיב [5]ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפנה וקדש עיר מקלט הואי והכתיב [6]וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי ועין חצור [7]ותניא ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא ברכים גדולים אלא עיירות בינוניות [8]אמר רב יוסף תרתי קדש הואי אמר רב אשי כגון סליקום ואקרא דסליקום גופא [9]ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא ברכים גדולים אלא עיירות בינוניות [10]ואין מושיבין אותן אלא במקום מים ואם אין שם מים מביאין להם מים ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין נתמעטו אוכלוסיהן מוסיפין עליהן נתמעטו דיוריהן מביאין להם כהנים לוים וישראלים ואין מוכרין בהן לא כלי זיין ולא כלי מצודה דברי רבי נחמיה וחכמים מתירין [11]ושוין שאין פורסין בתוכן מצודות ואין מפשילין לתוכן חבלים כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם א"ר יצחק מאי קרא [12]ונס אל אחת מן הערים האל וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא תנא [13]תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא [14]אמר ר' זעירא מכאן [15]שלא ישנה אדם [16]לתלמיד שאינו הגון א"ר יוחנן [17]הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו איני והא א"ר יוחנן מנין לדברי תורה שהן קולטין שנאמר [18]את בצר במדבר וגו' [וכתיב בתריה] [19]וזאת התורה לא קשיא הא בעידנא דעסיק בה הא בעידנא דלא עסיק בה ואי בעית אימא מאי קולטין ממלאך המות [20]כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגרים בבי רב ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה דלא הוה שתיק פומיה מגירסא סליק ויתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה א"ר תנחום בר חנילאי מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה מפני שהוא פתח בהצלה תחלה שנאמר [20]וישמע ראובן ויצילהו מידם דרש רבי שמלאי מאי דכתיב [21]אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש] אמר לו הקב"ה למשה הזרח שמש לרוצחים איכא דאמרי א"ל הזרחת שמש לרוצחים דרש רבי סימאי מאי דכתיב [22]אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה אוהב כסף לא ישבע כסף זה משה רבינו שהיה יודע [23]שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה ומי אוהב בהמון לא תבואה למי נאה ללמד בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו [24]דא"ר אלעזר מאי דכתיב [25]מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה (ללמד) [למלל] גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמר מי אוהב בהמון לו תבואה כל האוהב [26](למלמד) בהמון לו תבואה יהבו ביה רבנן עינייהו ברבא בריה דרבה (סימן אשי ללמוד רבינא ללמד) רב אשי אמר כל האוהב ללמוד בהמון לו תבואה והיינו [24]דא"ר יוסי בר' חנינא מאי דכתיב [27]חרב אל הבדים ונואלו חרב על צוארי שונאיהם של [28]ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמטפשין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם [29]אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאין שנאמר ואשר חטאנו ואיבעית אימא מהכא [30]נואלו שרי צוען רבינא אמר כל האוהב ללמד בהמון לו תבואה והיינו דאמר [31]רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולן א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב [32]עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב [33]שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל ושמחתי [34]אמר לו הקב"ה [35]כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח: ומכוונות להם דרכים וכו': תניא [36]ר' אליעזר בן יעקב אומר

מקלט

א) ב"כ קכב., ב) ס"א הואי, ג) [לפי מ"ש הערוך בערך פרוור ע"ש ל"ל פרוורהא בר"ש והעיר המוסף הערוך שם פירושו בלשון יווני מגרשי העיר וכפרים נקרא פרוור], ד) [ערכין לג: ע"ש], ה) [שם לב:], ו) [מוספתא פ"ב ע"ש], ז) ר"א א"ר זירא, ח) חולין קנג. ע"ש, ט) הוריות יג: מגילה יח., י) בדפו"י ליתא, כ) תענית ז. בכרכות סג.; ל) [בס"א]: ישראל], מ) [תענית ז. ע"ש], נ) [שבת ל.], ס) [מוספתא פ"ב], ע) ל"ל רביעים,

תורה אור השלם

1. גִּלְעָד קִרְיַת פֹּעֲלֵי אָוֶן עָקֻבָּה מִדָּם: הושע ו ח
2. וּכְחַבֵּי אִישׁ גְּדוּדִים חָבֵר כֹּהֲנִים דֶּרֶךְ יִרְצְחוּ שְׁכֶמָה כִּי זִמָּה עָשׂוּ: הושע ו ט
3. וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת שֵׁשׁ עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֻס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וְעַלֵיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר: במדבר לה ו
4. וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֵת חֶבְרוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיּוֹרֶשׁ מִשָּׁם אֵת שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק: שופטים א כ
5. וְאֵת שְׂדֵה הָעִיר וְאֶת חֲצֵרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה בַּאֲחֻזָּתוֹ: יהושע כא יב
6. וְעָרֵי מִבְצַר הַצִּדִּים צַר וְחַמַּת רַקַּת וְכִנֶּרֶת: וְאַדְמָה וְהָרָמָה וְחָצוֹר: וְקֶדֶשׁ וְאֶדְרֶעִי וְעֵין חָצוֹר: יהושע יט לה-לז
7. לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דָעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וְנָס אֶל אַחַת מִן הָעֳרִים הָאֵל וָחָי: דברים ד מב
8. אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לָרְאוּבֵנִי וְאֶת רָאמֹת בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי: דברים ד מג
9. וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: דברים ד מד
10. וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמַר לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ: בראשית לז כא
11. אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שָׁמֶשׁ: דברים ד מא
12. אֹהֵב כֶּסֶף לֹא יִשְׂבַּע כֶּסֶף וּמִי אֹהֵב בְּהָמוֹן לֹא תְבוּאָה גַּם זֶה הֶבֶל: קהלת ה ט
13. מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ: תהלים קו ב
14. חֶרֶב אֶל הַבַּדִּים וְנֹאָלוּ חֶרֶב אֶל גִּבּוֹרֶיהָ וָחָתּוּ: ירמיהו נ לו
15. וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי אַל נָא תָּשֵׁת עָלֵינוּ חַטָּאת אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ: במדבר יב יא
16. נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן נִשְׁאוּ שָׂרֵי נֹף הֹתֵעוּ אֶת מִצְרַיִם פִּנַּת שִׁבְטֶיהָ: ישעיהו יט יג
17. עַמְּדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלִָם: תהלים קכב ב
18. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית יְיָ נֵלֵךְ: תהלים קכב א
19. כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ מֵאֶלֶף בָּחַרְתִּי הִסְתּוֹפֵף בֵּבֵית אֱלֹהַי מִדּוּר בְּאָהֳלֵי רֶשַׁע: תהלים פד יא

גליון הש"ס

גמ' כי הא דרב חסדא. עיין שבת דף ל ע"ב: רש"י ד"ה רב אשי וכו' גרס' ללמוד. ולפי נתכן דלמקה הקדים לאמון דבריי רב אשי לדרבינא הא דבינא קשיש מיניה לזה כתב רש"י דדבריי רב אשי ללמוד ודרבינא ללמד משי"ה נקט כסדר ללמוד ואח"כ ללמד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר אביי הללו. נ"ב פירוש הני שם: (ב) רש"י ד"ה נושאו שרי נוען נשאו. נ"ב נשאו פרש"י נתעו:

מוסף רש"י

וחברון עיר מקלט הוא. כלכתיב ויהושע (כא יג) ולבני אהרן הכהנים נתנו את עיר מקלט הרוצח את חברון ואת מגרשיה (רשב"ם ב"ב קכב:). פרוודהא. כפרים וחצרות שסביב לעיר חוצה למגרש (שם). ערים הללו. הימנים לוויים (ערכין לג:). לא טירין קטנים. לפי שהן ערי מקלט ובעינן שיהא שם יישוב לבית מנוס לרוצחים (שם). ולא ברכים גדולים. לפי שמתקבצין שם מכל מקומות לקמוכה ותהא רגל גואל הדם מצויה שם ויתרוצ את הרוצח ויהרגנו (שם). אלא עיירות בינוניות. אלא חומה (שם). אוהב כסף לא ישבע כסף. אוהב מצוות לא ישבע מהן (קהלת ה ט). מי שיכול להשמיע כל תהילתו. ואין מי שיכול לספר את כולו לפיכך אין נראה לספר מדעתו אלא את שמקנו חכמים (מגילה יח:). אשר נואלנו. מתרגם לאוטפשנא (תענית ז.). שחוטאין. דכתיב נואלנו גבי חטאנו (שם). כי טוב יום בחצריך. כלומר כבר אמרת לפני טוב יום שאתה עומד בחצרי ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להעלות, כלכתיב (מ"א ג) אלף עולות יעלה שלמה וגו' (שבת ל.).

רבינו חננאל

שנאמר גלעד קרית פועלי און עקובה מדם.

מג א מיי' פ"ח מהל' רוצח הל' ט והל' י סמג עשין עו:
מד ב ג מיי' שם הלכה ח הל' שם:
מה ד מיי' שם פ"ז הל' ו סמג עשין עו:
מו ה מיי' פ"ד מהל' מ"ע הלכה ו סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמו ס"ז:
מז ו מיי' פ"ז מהל' רוצח הלכה ו סמג עשין עו:
ז [מיי' שם פ"ח הל' ג]

עין משפט נר מצוה

מלקות ושדה העיר וחצריה נתנו לכלב. וקדש עיר מקלט הואי והכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי. ושנינן תרתי קדש הוו. ואין עושין בערי מקלט דברים שגורמין להיות רגלו של גואל הדם מצויה שם. תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. א"ר זירא מיכן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון. א"ר יוחנן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו. איני שרב גולה והאמר ר' יוחנן מנין לדברי תורה שקולטין שנאמר את בצר במדבר דכתיב וזאת התורה. ופרקינן קולטין ממלאך המות בעדנא דעסק בה כדרב חסדא דהוה גרים יתיב בבי רב ולא הוה יכול שליחא ג) למיקרב גביה דלא הוה שתיק פומיה מגרסא. סליק יתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה: אוהב כסף לא ישבע כסף מהן. כל אוהב בהמון לא תבואה. למי נאה להלן ד) בהמון מי שכל תבואה שלו והיינו דא"ר אלעזר מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. ה) יהבו ביה רבנן עינייהו ברבה בריה דרבא ז) יהושלמי (סוף פ"דקין) ה' דברים היה הבית האחרון חסר מן הראשון שנאמר ואכבד. ה' חסר. אלו ה' דברים שהיה הבית האחרון חסר מן הראשון. ואלו הן. אש. וארון. ואורים ותומים. ושמן המשחה. ורוח הקדש. אמר אביי ת"ח צריך לפרסם עצמו. היך בר נש דחכים חדא מכילא ואזל לאתר ואינון מוקרין ליה דהוא חכם תרתי מכילי צריך למימר לון חדא מכילא אנא חכים: רב אשי אמר כל אוהב ללמוד בהמון (לא) [לו] תבואה. כדבי חנינא דאמר חרב (על) [אל] הבדים וגואלו. חרב על צוארי ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד כו'. רבינא אמר כל (האומר) [האוהבים] ללמד בהמון (לא) [לו] תבואה. והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מהן ומתלמידי יותר מכולן: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים מי גרם לרגלינו במלחמה שערי ירושלים שהיו מצויינים בהלכה. וכן אמר הקב"ה לדוד טוב לי יום שאתה מתעסק בתורה בחצריך מאלף

ג) מלות דמלאכא דמותא ליתא בגמ' ככל הדפו"י: ד) להלן. כך היא ג"כ גי' הערוך ערך אהוהב: ה) אולי חסר כאן ול"ל כמ"ש בגמ' ורבנן כו': ז) כ"ה הגירסא ג"כ בע"י: